

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ره‌پویان پژوهش

روز پژوهشگری

مفهوم‌شناسی، منبع‌یابی، آفرینش اثر پژوهشی

سید حسین اسحاقی

اسحاقی، حسین، ۱۳۴۱-

رموز پژوهشگری: مفهوم‌شناسی، منبع‌یابی و آفرینش اثر پژوهشی / حسین اسحاقی - قم:
مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواران)، ۱۳۹۲.
مسلل: ۵۲۰ ص. ۲۳۲ - (ره پویان پژوهش؛ ۱).
کتابنامه: ص. [۲۳۲]-۲۲۹.
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیا.

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۱۷-۱۹-۴

۱. تحقیق - روش شناسی. ۲. تحقیق - راهنمای آموزشی. الف. حوزه علمیه قم. مرکز
مدیریت حوزه‌های علمیه خواران. ب. عنوان.

Q ۱۸۰/۵۵ ۱۳۹۲/الف ۸

مرکز نشر هاجر
قم

نام کتاب: ..... رموز پژوهشگری
نویسنده: ..... سیدحسین اسحاقی
ناشر: ..... مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواران)
نوبت چاپ: ..... اول - بهار ۹۲
شمارگان: ..... ۲۰۰۰ نسخه
قیمت: ..... ۶۵۰۰۰ ریال
تعداد صفحه و قطع: ..... ۲۳۲ صفحه / رقعی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۱۷-۱۹-۴

آدرس: قم - انتهای بلوار محمد امین (پیش از میدان ارتش)

تلفن مرکز پخش: ۰۲۵۱ - ۲۱۴۴۴۰۰

پایگاه اینترنتی: www.Hajar.whc.ir - نشانی الکترونیکی: Hajar@whc.ir

فهرست مطالب

۱۱	..... مقدمه
۱۵	..... فصل اول بازتعریفی از کلیدواژه‌ها و مفاهیم پژوهش
۱۷	..... اول. مفهوم‌شناسی پژوهش، انواع تحقیق و کارکردهای آن
۱۷	..... یک) مفهوم‌شناسی پژوهش
۱۸	..... دو) آشنایی با پژوهش علمی
۱۸	..... ۱. تعریف پژوهش علمی
۱۹	..... ۲. کارکردهای پژوهش علمی
۱۹	..... ۳. ویژگی‌های پژوهش علمی
۲۳	..... سه) انواع تحقیق
۲۴	..... چهار) ظرافت‌ها و مواد تحقیق
۲۵	..... پنج) منابع دست‌یابی به حل مشکلات
۲۶	..... شش) لغزش‌ها در تحقیق
۲۶	..... هفت) محدودیت‌های تحقیق
۲۷	..... هشت) ویژگی‌های پژوهشگر موفق
۲۸	..... دوم. آشنایی با مسئله تحقیق
۲۸	..... ۱. تعریف مسئله
۲۹	..... ۲. دلیل انتخاب مسئله
۲۹	..... ۳. ویژگی‌های مسئله پژوهش
۲۹	..... ۴. ویژگی‌های انتخاب موضوع و مسئله تحقیق
۳۰	..... ۵. آشنایی با خطاها در انتخاب مسئله
۳۱	..... ۶. بیان مسئله
۳۲	..... ۷. علت مرزبندی در تحقیق
۳۳	..... ۸. عناصر بیان مسئله
۳۳	..... ۹. چگونگی بیان مسئله با توجه به نوع تحقیق
۳۴	..... ۱۰. رابطه بیان مسئله با موضوع تحقیق
۳۵	..... ۱۱. تبدیل موضوع به مسئله تحقیق
۳۵	..... ۱۲. رعایت نکاتی برای تنظیم عنوان تحقیق
۳۵	..... سوم. بیان اهمیت و ضرورت مسئله تحقیق
۳۶	..... چهارم. هدفمندی در تحقیق

۳۶	۱. تعیین هدف
۳۷	۲. دسته بندی تحقیقات بر اساس هدف
۳۷	۳. تعیین اهداف تحقیق
۳۸	پنجم. سؤالات پژوهش
۳۸	انواع سؤالات
۳۹	ضوابط و شاخصه های پرسش های تحقیق
۴۱	ششم. روش تحقیق
۴۱	۱. انواع روش ها
۴۳	۲. روش علمی
۴۴	۳. مراحل روش علمی
۴۴	۱.۱. اساس مشکل یا مسئله (تنظیم مسئله پژوهش)
۴۴	۲. تعیین و ترسیم مشکل یا مسئله
۴۴	۳. پیشنهاد راه حل (تدوین فرضیه)
۴۴	۴. استدلال قیاسی (رباره شان راه حل های پیشنهادی)
۴۴	۵. آزمودن فرضیه
۴۵	۶. تهیه گزارش پژوهش
۴۵	۴. انواع روش های مطالعاتی در انجام پژوهش ها
۴۸	هفتم. مفاهیم تحقیق
۴۸	۱. تعریف مفهوم
۴۹	۲. رعایت ملاک ها در مفاهیم نظری
۵۰	ملاک های ارزش یابی مفاهیم تجربی
۵۰	۳. عملیاتی کردن مفهوم
۵۰	سازه تحقیقی و ارتباط آن با مفهوم
۵۱	فرآیند مفهوم سازی و عملیاتی کردن
۵۵	۴. انواع تعریف
۵۶	۵. تفاوت تعاریف مفهومی و عملیاتی
۵۷	۶. طبقه بندی معرف ها
۵۸	طبقه بندی نوع دوم برای معرف ها
۵۸	ویژگی های يك معرف مناسب

هشتم. چارچوب نظری	۵۹
۱. نظریه	۶۰
۲. ویژگی های يك نظریه	۶۰
۳. نظریه علمی و اهداف آن	۶۱
۴. کارکردهای چارچوب نظری	۶۱
۵. چگونگی انتخاب چارچوب نظری	۶۲
نهم. فرضیه تحقیق	۶۲
۱. تعریف فرضیه	۶۳
۲. ملاک های تدوین فرضیه	۶۴
۳. انواع فرضیه	۶۴
۴. اهمیت فرضیه ها	۶۵
۵. روال در فرضیه ها	۶۵
۶. بررسی رابطه میان متغیرها	۶۶
۷. انواع روابط علمی	۶۷
۸. طبقه بندی فرضیه ها	۶۸
۹. ویژگی های يك فرضیه	۷۰
۱۰. نقش فرضیه در پژوهش	۷۰
۱۱. شیوه فرضیه سازی	۷۱
۱۲. رابطه فرضیه با روش تحقیق	۷۱
۱۳. تفاوت فرضیه های آماری و پژوهشی	۷۲
دهم. متغیر	۷۲
۱. انواع متغیرها	۷۳
انواع متغیر بر اساس نقش	۷۳
۲. ارتباط بین متغیرها	۷۷
طبقه بندی نوع دوم برای متغیرها	۷۸
طبقه بندی سوم برای متغیرها	۷۸
طبقه بندی نوع چهارم	۷۸
طبقه بندی نوع پنجم	۷۸
یازدهم. پیشینه شناسی	۷۸
۱. جایگاه پیشینه شناسی در فرآیند پژوهش	۷۹

۲. ضرورت و اهمیت پیشینه‌شناسی در پژوهش	۸۰
۳. فواید پیشینه‌شناسی	۸۰
۴. پیش‌نیازهای پیشینه‌شناسی	۸۰
۵. دست‌یابی به منابع مربوط به موضوع تحقیق	۸۱
۶. جست‌وجوی پژوهشگر در تحقیقات پیشین	۸۱
۷. فرآیند تهیه پیشینه تحقیق	۸۳
۸. کارکردهای پیشینه تحقیق	۸۳
۹. بایسته‌های بررسی در پیشینه تحقیقات	۸۵
۱۰. رویکردهای مختلف در پیشینه‌شناسی	۸۶
۱۱. تهیه و تدوین مرور نوشتار و پیشینه پژوهش	۸۷
الف. مقاله‌های مروری	۸۹
ب. مقاله‌های همایش‌ها	۸۹
ج. مقاله‌های تخصصی تحلیلی	۸۹
د. کتاب	۸۹
ه. مطالب مروری	۹۰
و. منابع مرجع	۹۰
ز. روزنامه‌ها	۹۰
ح. انتشارات دولتی و سازمانی	۹۰
۱۲. برخی اشتباهات رایج در رهگذر پیشینه‌شناسی	۹۱
دوازدهم. شیوه‌های انجام پژوهش کتاب‌خانه‌ای	۹۲
۱. روش‌های انجام پژوهش	۹۲
الف. روش تحقیق کتاب‌خانه‌ای	۹۳
ب. روش تحقیق عمومی (مصاحبه، مشاهده و پرسش‌نامه)	۹۴
۲. ویژگی‌های پژوهنده	۱۰۵
۳. نقشه پژوهش	۱۰۶
فصل دوم درآمدی بر مطالعات دینی و روش‌شناسی آن	۱۲۱
مراحل انجام پژوهش در مطالعات دینی	۱۲۲
مدیریت برنامه پژوهشی	۱۲۴
فرآیند انجام پژوهش	۱۲۴

۱۲۵	ضرورت طرح مسئله محور.....
۱۲۷	بایسته های انتخاب روش.....
۱۲۷	الف) قواعد راهبردی در مطالعه درون دینی.....
۱۲۷	ب) روی آوردهای بیرون دینی.....
۱۲۷	بایسته ها و ضرورت های لازم در پژوهش های دینی.....
۱۲۸	تفاوت روش و روش شناسی.....
۱۳۰	برخی رهیافت های روش شناسی در مطالعات دینی.....
۱۳۰	الف) نشانه شناسی.....
۱۳۰	ب) هرمنوتیک.....
۱۳۳	روش شناسی مطالعات دینی.....
۱۳۴	تأثیر چالش های روش شناختی مذهبی در نوع دریافت ها.....
۱۳۵	چالش های مجتهدان و روشنفکران دینی.....
۱۳۷	روش شناسی و مسئله شناسی حجاب.....
۱۳۷	الف) روش شناسی مطالعات دینی در حجاب.....
۱۳۸	ب) مسئله شناسی حجاب.....
۱۴۱	فصل سوم نقشه راه برای آفرینش يك اثر پژوهشی.....
۱۴۲	آشنایی با مراحل اساسی انجام تحقیق.....
۱۴۳	الف) مرحله اول: انتخاب موضوع، تعریف و تحدید آن.....
۱۴۴	يك) ویژگی های موضوع مناسب.....
۱۴۵	دو) تعریف موضوع و تحدید آن.....
۱۴۶	ب) مرحله دوم: جست و جوی منابع تحقیق (کتاب شناسی موضوع تحقیق).....
۱۴۶	چگونگی آغاز کتاب شناسی تحقیق.....
۱۴۷	ج) مرحله سوم: مطالعه اجمالی و تفصیلی منابع.....
۱۴۸	د) مرحله چهارم: فیش برداری.....
۱۴۸	يك) تعریف فیش و مشخصات آن.....
۱۴۹	دو) تعیین نوع فیش.....
۱۵۰	سه) چگونگی انجام فیش برداری.....
۱۵۰	چهار) ضرورت و اهمیت فیش برداری.....
۱۵۱	پنج) طبقه بندی فیش ها.....

شش) نتیجه فیش برداری.....	۱۵۲
ه) مرحله پنجم: تحریر اولیه متن تحقیق.....	۱۵۲
و) مرحله ششم: بازخوانی، اصلاح و بازنویسی متن.....	۱۵۳
ز) مرحله هفتم: تنظیم مقدمات، فهرست‌ها و عنوان بندی.....	۱۵۴
الف) مقدمه.....	۱۵۴
ب) تنظیم فهرست‌ها.....	۱۵۶
ج) عنوان بندی.....	۱۵۷
د) شیوه بهره‌گیری از منابع و تنظیم ارجاعات.....	۱۵۹
ه) تنظیم فهرست منابع.....	۱۶۵
و) اشاره گذاری و صفحه‌آرایی.....	۱۶۶
ز) صفحه‌آرایی.....	۱۷۰
تهیه گزارش تحقیق.....	۱۷۱
بخش اول: مقدمه.....	۱۷۲
بخش دوم: روش اجرایی تحقیق.....	۱۷۲
بخش سوم: بحث و نتایج.....	۱۷۳
بخش چهارم: خلاصه و نتیجه‌گیری.....	۱۷۳
فصل چهارم چگونگی استفاده از منابع و مراجع کتابخانه‌ای و الکترونیکی.....	۱۷۵
الف) آشنایی با منابع کتابخانه‌ای.....	۱۷۶
۱. کتابخانه.....	۱۷۷
انواع کتابخانه.....	۱۷۷
قسمت‌های مهم کتابخانه بزرگ.....	۱۷۷
۲. طبقه بندی کتاب.....	۱۷۸
ده طبقه اصلی دیوئی و کد عددی آنها.....	۱۷۸
۳. آگاهی از منابع اطلاعاتی کتابخانه‌ها.....	۱۸۱
یک. فهرست پایان‌نامه‌ها.....	۱۸۲
دو. فهرست برگه‌ای کتاب.....	۱۸۲
سه. فهرست مجلات (کاردکس).....	۱۸۲
۴. دست‌یابی به منبع یک موضوع خاص.....	۱۸۲
۵. منابع مرجع.....	۱۸۳

تعریف کتاب مرجع	۱۸۳
روش کار برای جست و جوی منابع	۲۰۶
مأخذشناسی برای تحقیق در مسائل دینی	۲۰۷
الف) علوم قرآن	۲۰۷
ب) تفسیر قرآن	۲۰۸
ج) کتاب های حدیثی	۲۱۰
د) معرفی منابع تاریخی	۲۱۱
ه) برخی از فرهنگ های عمومی فارسی	۲۱۵
ب) منابع اطلاعاتی الکترونیکی	۲۱۷
۱. پایگاه اطلاعاتی	۲۱۷
۲. شبکه های اطلاعاتی	۲۱۸
۳. اینترنت	۲۱۹
۴. معرفی شبکه های اطلاعاتی مفید برای کار مرجع	۲۱۹
سایت کتابخانه تحقیقاتی جهان	۲۲۰
سایت های مرجع عمومی در اینترنت	۲۲۰
سایت های آموزشی	۲۲۰
روزنامه ها، مجله ها و کتاب ها در اینترنت	۲۲۱
۵. بازیابی اطلاعات از طریق یوزنت	۲۲۱
۶. ابزارهای جست و جو در اینترنت	۲۲۲
۷. جست و جو در پایگاه های اطلاعاتی و اینترنت	۲۲۳
۸. ارزیابی پایگاه ها و منابع اطلاع رسانی الکترونیکی	۲۲۴
۹. معرفی پایگاه های اسلامی موجود در اینترنت	۲۲۵
سخن آخر	۲۲۷
کتاب نامه	۲۲۹

مقدمه

برای ورود به هر رشته‌ای، نیازمند آشنایی با مباحث نظری آن از جمله مفهوم‌شناسی مسائل، اهداف و روش‌های آن هستیم و این امر در پژوهشگری نیز نمود بیشتری می‌یابد. فهم چیستی، چرایی و چگونگی انجام پژوهش از اولیات و پیش‌نیازهای ورود به عرصه پژوهش است. نیک می‌دانیم که مطالعه پژوهشی برای رفتن راه حل و پاسخ به پرسش اصلی و حل مشکل، آغاز می‌شود و در این راه باید با آشنایی با کتاب‌خانه‌ها، منابع و نرم‌افزارهای مختلف به جست‌وجو پرداخت. پژوهشگر با انتخاب روش مناسب برای دست‌یابی به اهداف، نیازمند تدبیر و برنامه‌ریزی است. همان‌گونه که امام علی (ع) فرمودند: «التَّوْبَةُ قَبْلَ الْعَمَلِ يُؤْمِنُ الْعُتْرَةُ؛ تدبیر و برنامه‌ریزی قبل از کار باعث مصونیت از لغزش و خطاست.» (غررالحکم و دررالکلم، ج ۱۴، ص ۲۱۴)

پس از آنکه پژوهشگر مسئله‌ای پژوهشی را برمی‌گزیند و به نوعی دچار دغدغه ذهنی می‌شود، می‌کوشد حدود و ثغور مسئله را روشن کند و با زمان‌بندی لازم و طی مراحل تحقیق، به نتایج علمی نایل آید. در این زمینه، سؤالات بسیاری بی‌جواب است که با توجه به یک خلاء معرفتی به وجود آمده است. بنابراین، با تجزیه مسئله به طرح سؤال می‌پردازد تا به جواب‌های لازم دست یابد. طرح سؤال باعث می‌شود، محقق آمادگی لازم را برانجام تحقیق بیابد. هر مسئله پژوهشی را می‌توان در قالب سؤالی اصلی بیان کرد، اما همان سؤال اصلی، قابل تجزیه به چند سؤال فرعی دیگر است تا هندسه تحقیق بهتر ترسیم شود.

محقق با انتخاب موضوع یا مسئله پژوهشی، در راهی طولانی و دشوار گام می‌نهد و با توکل به خدا و تلاش مستمر، به انجام رسالت خویش اقدام می‌کند.

در این میان، هیچ گاه از نظم و جدیت در کار غافل نمی ماند. نظم در فرهنگ اسلامی، جایگاه ارزشمندی دارد. امام علی (ع) می فرماید: «أَمْضِ لِكُلِّ يَوْمٍ عَمَلَهُ فَإِنَّ لِكُلِّ يَوْمٍ مَافِيهِ؛ کار هر روز را در همان روز انجام بده؛ زیرا هر روز کاری مختص به خود دارد». (نهج البلاغه، نامه ۵۳)

همچنین ایشان در سخنی دیگر می فرماید: «أَوْصِيَكُمْ بِجَمِيعِ وَلَدِي وَ أَهْلِي وَمَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَنَظْمِ أَمْرِكُمْ». (شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۱۷، ص ۵۰) نظم و رعایت زمان بندی در مراحل پژوهش و انجام بهنگام آن، تأمین کننده آرامش روانی پژوهشگر است. محقق باید عوامل بی نظمی را شناسایی کند و در رفع آن بکوشد و با رموز و مهارت های تحقیق آشنا شود. همان گونه که گفته شد، منابع پژوهشی و کارکردهای آن را بشناسد و مسئله شناس و با فواید تحقیق آشنا باشد. همچنین روش های یافتن آنها را بداند. منابع مکتوب و چند رسانه ای را در نظر داشته باشد. لوح های فشرده، نرم افزارها، نوارهای صوتی، تصویری و اینترنتی منابع چند رسانه ای است و منابع مکتوب نیز کتاب ها، مقالات، پایان نامه ها، اسناد، یادداشت ها، لوح، تابلوها و مانند آن هستند. محقق باید منابع مرجع و عادی را از هم تمیز دهد، کتاب خانه شناس باشد و اطلاعات نسبی از نحوه بهره بندی در کتاب خانه ها را بداند و به روش استفاده از منابع کتاب خانه ای و از آن به روش استفاده از دایرة المعارف ها و فرهنگ نامه ها آگاه باشد و مهارت انتخاب کتاب و مقاله را نیز بیاموزد و به درستی از منابع الکترونیکی پژوهشی بهره برداری کند. از ارزش گذاری و اعتبارسنجی منابع، آگاه و معیارهای آن را بشناسد. به جمع آوری، دسته بندی و تنظیم منابع همت گمارد. از تجربه های شخصی خود، صاحب نظران، مراجعه به کتاب خانه ها و شبکه های اینترنتی و اطلاعاتی و مراجعه به کتاب شناسی ها برای تقویت یافته های پژوهشی، غفلت نکند.

با مهارت های شناختی، مطالعه اجمالی، عبارت خوانی، تندخوانی، آشنا باشد و مطالعه انتخابی را در دستور کار قرار دهد. دقیق خوانی منابع را با سازمان دهی یافته ها، علامت گذاری و حاشیه نویسی و خلاصه برداری مورد نظر

داشته باشد. با سابقه مسئله خود آشنا باشد و به درستی خاستگاه و پیشینه آن را بازشناسد. از روش های تحقیقی کتاب خانه ای، تجربی و تحلیل محتوا استفاده کند. در روش کتاب خانه ای آن را به روش عقلی یا شهودی، به صورت توصیفی، تبیینی یا تحلیلی، دنبال و در انجام تحقیق و رویکردی تاریخی یا تطبیقی یا میان رشته ای به آن توجه کند. البته باید با رعایت اخلاق پژوهشی به ضرورت نوآوری و ارائه کاری ارزشمند برای حقیقت یابی یا بازنمایی نقاط پنهان یک نظریه بکوشد و از کارهای موازی و تکراری بپرهیزد. از روش های ارجاع دهی و مهارت مستند سازی نیز باید در راستای قوت علمی، پژوهشی دست آورد تحقیقی خود، استفاده و با رعایت علایم ویرایشی و مهارت های تدوین، گزارش را با ارائه کند. این نوشتار برای آشنایی دانش پژوهان با رموز و رازهای پژوهشی و آشنایی با مفاهیم تحقیق و همچنین ترسیم نقشه راه برای خلق اثری پژوهشی با رعایت علایم نگارشی فراهم آمده و تلاش شده مطالب لازم برای یادگیری درست مفاهیم پژوهشی در اختیار پژوهشگران ارجمند قرار گیرد. بازشناسی لازم نسبت به مفهوم شناسی، تحقیق، مسئله شناسی، آشنایی با سؤالات، روش ها، مفاهیم چارچوب نظری فرضیه ها و متغیرها که در حقیقت اجزای تشکیل دهنده فرآیند پژوهش، اصطلاحات کاربردی و سپس در فصول بعدی چگونگی ارائه اثری پژوهشی و آشنایی با منابع و مراجع الکترونیکی و کتاب خانه ای ارائه شده است. در حقیقت، آشنایی با این مجلد، پیش نیاز لازم برای نگارش پایان نامه ها، مقالات علمی، کتاب و هراثر پژوهشی دیگر است که آنها را در مجلدات دیگر از سلسله مباحث پژوهشی، تحت عناوین اسرار نویسندگی و اصول و مهارت های پژوهشی دنبال کرده ایم. شایسته است، مجلد دیگر نیز در جهت آشنایی با تحقیقات تجربی و پیمایشی نیز فراهم آید تا چرخه فعالیت های پژوهشی تکمیل شود. همچنین از رهنمودهای ارزیاب محترم و مساعی نشر محترم هاجر، سپاسگزارم و اجرشان را به خداوند منان حواله می نمایم و دیدگانم را به سوی رهنمودهای قدسی و سودمند بهره گیران می گشایم.